

חומרי לימוד לחידון אלוף השפה העברית

במסגרת התכנית העירונית "רק מילה בעברית"
לעידוד וטיפוח השפה העברית בבתי הספר
היסודיים באשדוד

מילים נרדפות

גבוה, עצום, פֶּבִיר, ענק	רב מימדים	גדול	
קט, קטן, קטנטן, פָּעוּט	קטן	זעיר	
מועיל, רצוי, חיובי, שְׁפִיר, מקסים, נהדר, מצוין, תקין	יפה במראה ובתכונות	טוב	
נָאָה, בסדר גמור, יופי, ראוי, נכון, מתאים	יפה	יָאָה	
מְצִין, נשגב, מלא הוד, נפלא, מקסים, מְעֵלָה, מְשַׁבַּח	יפהפה	נִהְדֵר	
מתאים, ראוי, הולם, הגון, סביר, צודק, מְקַבֵּל	כמו שצריך	נְאוֹת	
רַע, ידיד, בן זוג	אדם קרוב שהוא לא בן משפחה	חֵבֶר	
הערכה, הערצה, יָקָר, הוקרה	יחס הולם בין בני אדם	פְּבוֹד	

דָּחִלִיל

בארמית של התלמוד הבבלי באה המילה דָּחִלִיל , ומקובל לפרשה: דמות עץ בצורת אדם שנועדה להפחיד את הציפורים.

מילה זו גזורה מן הפועל הארמי דָּחַל שפירושו פָּחַד, פועל המוכר לדוברי העברית מן הצירוף הארמי בְּדָחִילוּ וְרָחִימוּ – מילולית 'ביראה ואהבה' (כיום הביטוי עניינו 'בזהירות', 'ביראת כבוד'). בעברית החדשה נוצרה על פי דָּחִלִיל הצורה דָּחִלִיל באותה משמעות.

דוגמה לשאלה אפשרית בחידון:

איזה דמות בגינה קשורה ל"ביראה ואהבה"
 התשובה : דחליל – דמות עץ בצורת אדם שנועדה להפחיד את הציפורים. מילה זו גזורה מן הפועל הארמי דָּחַל שפירושו פָּחַד, והצירוף הארמי בְּדָחִילוּ וְרָחִימוּ – מילולית 'ביראה ואהבה'.

מָצִין, נשגב, מלא הוד, נפלא,
 מקסים, מְעֵלָה, מְשֹׁבֵּ

גִּבּוֹר בן אדם ממין זכרן

יָדָה, רעיון, הִנָּחָה, הַשְׁעָרָה,
 הֶעֱרָכָה

מחשבה

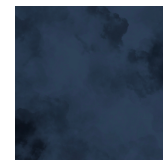
סִבְרָה

חֲשָׁכָה, אֶפְלָה, חֲשֹׁךְ

חוסר או

עֲלָטָה

בוֹדָד, בַּדָּד, לבד, גלמוד

חי לבדו

עֲרִירִי

גילה, דִּיצָה. גיל, חֲדָוָה, שְׂשׂוֹן

שמחה

צִהָלָה

סָהַר

ירח

לבנה

מָאָן

לא הסכים

סָרַב, התנגד, דָּחָה

צָר

אויב

קָם, עָר, שׁוֹנֵא, עוֹיֵן, צוֹרֵר

קָלוּן

בושה גדולה

כָּלָמָה, חֲרָפָה, בְּזִיווֹן, בושה

קִשְׁיָשׁ

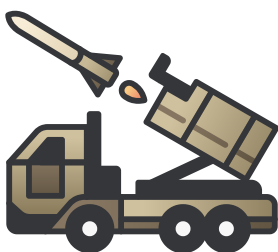
אִישׁ שִׁיבָה

זָקֵן, יִשִּׁישׁ, סֵב, סָבָא, בא
בימים

יירוט

יירוט הוא הסטה מכוונת של בלי טיס או כלי שיט ממסלולו – על ידי אילוצו לפנות ליעד אחר או על ידי פגיעה בו. כיום היירוט מכון גם נגד טילים וכלי משחית דומים ונועד למנוע מהם להגיע ליעדם. בתחום המודיעין מיירטים מסרים במטרה להשיג את המידע הצפון בהם, לרוב מבלי למנוע מהם להגיע ליעדם.

בספר במדבר מסופר כי כשיצא בלעם לקלל את ישראל ראתה אתונו את מלאך ה' ניצב בדרכה, ולפיכך סטתה מן הדרך. בלעם היכה את אתונו. מלאך ה' שאל את בלעם מדוע היכה את אתונו, הרי טוב עשתה האתון, כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי... וכוונתו על פי חלק מהפרשנים – הסיט דבר מדרכו. דבר-מה הסיט את האתון מדרכה.

דוגמה לשאלה אפשרית בחידון:

מה הקשר הלשוני בין פעולת כיפת הברזל לאתונו של בלעם?
התשובה : כיפת ברזל עניינה ביירוט טילים. אתונו של בלעם סטתה מדרכה כשראתה את המלאך.
ועל כך נאמר " כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי..." כלומר – דבר מה הסיט את האתון מדרכה.

בטוח, לבטח, בָּרִי, בלי ספק,
ברור כשמש, כמובן

בסבירות מוחלטת **וְדַאי**

כלומר, קרי, במילים אחרות,
מְשָׁמַע

זאת אומרת

דְּהֵיִינוּ

ארמון, היכל, פְּלָטִין, פְּלִטְרִין,
חֲוִילָה

בית גדול ומבוצר

טִירָה

מעון, נְוֹה, משכן, מבנה,
בנין, דירה, קו

מבנה למגורים

בֵּית

בָּרַם, אולם, אך, מה שכן,
אלא ש...

מילה המשמשת
להבעת הסתייגות
תיקון

אָבֵל

חשש, חָרַד, פחד, נלחץ,

פחד שיקרה
משהו רע

דָּאג

קָשַׁב, שמיעה, צְתוּת, הִסְכָּתָה

הקשבה

הֶאֱזָנָה

לְאִיפָה? לְהִיכֹן? אָנָה? לאיזה
מקום?

שאלה לגבי יעד
הליכה או נסיעה

לָאוּ?

אָרִי, אַרְיָה, כְּפִיר, לִישׁ, שֶׁחַל

בעל חיים
המכונה מלך החיות

לָבִיא

שי, תשורה, מנחה, מִתָּת.
משאת, אֶשְׁכֶּר, זָבֵד

משהו שנותנים
בסימן להערכה

מִתָּנָה

מֶרְפֵּז, תָּוֶךְ, אֶמְצֵעַ, טְבוּר,
הַחֶלֶק הַחֲשׁוּב

איבר מרכזי בגוף
המשמש כמשאבת
דם

לב

מצחיק, היתולי, לְצַנִּי. מְבַדֵּר,
מְשַׁעֲשֵׂעַ

מעורר צחוק

מְבַדֵּחַ

גואל, פודה, מְחַלֵּץ, מְשַׁחֵרֵר

מציל

מוֹשִׁיעַ

משלח יד, מקצוע, עיסוק.
אָמְנוּת, מקצוע, מְשָׁרָה, עֲסוּק

עבודה

מְלָאכָה

חכם, נבון, בן תרבות, איש
אשכולות

אדם משכיל

נָאוֹר

עץ או פלי?

כולנו יודעים כי בתחילת משחקי כדורגל מטיל השופט מטבע על
מנת לקבוע מי יהיה הקפטן שיבחר בין צד המגרש בו תתחיל
קבוצתו לבין כדור הפתיחה.

החומר מובא מתוך אתר
האקדמיה ללשון העברית;

מטבע המיל מתקופת
המנדט הבריטי

תמונת המטבע מאת
abushaban - Self-scanned, CC
BY-SA 3.0,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2154777>

מקורו של הביטוי "עץ או פלי" הוא בצורת מטבע המיל מתקופת
המנדט הבריטי – בצידו האחד היה ציור של ענף עץ זית ובצידו
השני הוטבע הכיתוב "פלשתינה (א"י)".
"עץ" הוא אפוא הצד שעליו ציור הענף, ו"פלי" הצד שעליו כתוב
"פלשתינה". גם כיום "עץ" הוא הצד שעליו מופיע ציור הנושא,
ואילו "פלי" הוא הצד שעליו הערך של המטבע.

דוגמה לשאלה אפשרית בחידון:

מה מקור הביטוי "עץ או פלי"?
תשובה אפשרית: מקורו של הביטוי "עץ או פלי" הוא בצורת מטבע המיל מתקופת המנדט
הבריטי – בצידו האחד היה ציור של ענף עץ זית ובצידו השני הוטבע הכיתוב "פלשתינה (א"י)".

החומר מובא מתוך אתר
האקדמיה ללשון העברית;

שדרוג

המילה שדרוג משמעותה 'דירוג מחדש', כגון בברטיסי טיסה: אדם שאמור לטוס במחלקה מסוימת אפשר להעבירו למחלקה גבוהה יותר או נמוכה יותר.

המילה שדרוג מצטרפת למילים מחודשות אחרות שבהן נוספה שי"ן לשורש: שכתוב-כתיבה מחדש, שיקום-הקמה מחדש.

בפועל שימשה המילה שדרוג בעיקר כאשר הדירוג מחדש היה כלפי מעלה. כיום המילה שדרוג התרחקה מאוד ממשמעות הדירוג. היא רווחת בתחום המחשבים ומשם התפשטה לכל עבר ודחקה מילים ותיקות. רבים נוקטים אותה במקומות שבעבר היו משתמשים בהם במילה שיפור או במילים קרובות כמו שכלול, ייעול, טיוב, השבחה, שיפוץ ותיקון.

דוגמה לשאלה אפשרית בחידון:

תן דוגמה למילים בהן נוספה האות שין לשורש. פרש את המילה תשובה אפשרית:

- שדרוג – דרוג מחדש
- שכתוב – כתיבה מחדש
- שיקום – הקמה מחדש

אָויל, בַּעַר, בּוּר, בְּסִיל

טִפֵּשׁ

שׁוּטָה

יגון, קִדְרוּת, דְּאָבָה, עצב,
אבלות, צער

עצבות

תּוּגָה

כאב, עצב, מוֹעָקָה, תּוּגָה,
דְּאָבָה, קִדְרוּת, דכדוך

הרגשה של צער

יָגוֹן

בְּהֶק, נִגְהָ, זִיו, נִהְרָה, הֶלָה

אור זוהר

זֹהַר

דחייה, השהיה, עיכוב

מתן תוספת
(בד"כ זמן)

הַאֲרָכָה

